

933-4 рудна

Старовка ўспамінаў.

У рэвалюцыйнай навалыні, пад грухат яшчэ ня сьціхаўшых гармат грамадзянскай вайны, шэсьць год таму назад на Беларусі зацяпілася вогнішча асьветы—Беларускі Дзяржаўны Унівэрсытэт. Вяліканы да жыцця Вялікім Кастрычнікам, Б. Да. У. рос і ўзмагаўся па меры таго, як расло і развідалася ў нас рэвалюцыйнае будаўніцтва: вогнішча паступова пераварчалася ў шугаючае полымя, якое зараз на далёкую адлегласьць адкідае ад сябе яскравыя праменьні сьвятла і культуры.

Праф. М. М. Піотуховіч.

У працэсе чарговай будзёнай працы, часам ня зусім ясна аўважваюцца дасягненьні сучаснага; цэгла іна за цэглавай кладзецца ў вялікі будынак, але каб абхапіць увесь рост гэтага будынка ў цэлым, трэба некалькі адыйсьці назад—тады контуры будынка абрысуюцца яскравей і рэльефней.

І вось зараз, у момант Вялікага Сьвята 10-й гадавіны Кастрычніка, міма волі хочацца ажывіць некаторыя вобразы прошлага: як аганькі, адзіны за другім успыхваюць у памяці гэтыя вобразы, такія далёкія, адышоўшыя ўжо ў нябыт, і адначасна такія блізкія, родныя, бо ўсё гэта перажыта, усё гэта калісьці хвалявалася само і хвалявала другіх.

Жыва прадстаўляецца знадворная абстаноўка аўдыторый ў першыя гады існаваньня БДзУ і паасобкі Педагагічнага Факультэту, на якім прышлося з самага пачатку працаваць пішучаму гэтыя радкі. Бедна і няпрытульна было ў гэтых аўдыторыях. Нізкія лавы, на якіх раней сядзелі вучні падгатоўчай клясы а цяпер з вялікай натурай для сябе ўсаджваліся барадатыя і шанюныя дзяцкі студэнты; запэчканьня, даўно ня бачыўшыя рамонту сьцены, часам слабое сьвятло свечкі замест эляктрычнасьці—ў такой жабрацкай абстаноўцы прыходзілася пачынаць працу. Але ў грудзях студэнцтва і прафесуры палыхаў бадзёры юнакацкі энтузіязм, верылася, што пачынаецца справа вагromнай гістарычнай важнасьці, і гэты энтузіязм, гэта магутная вера ў будучыню як-то складвалі жабрацтва і няпрытульнасьць знадворнай абстаноўкі, яна як-то не аўважвалася: і ў аўдыторыях, часам халодных, мала пратоपленых, было па свайму цёпла і прытульна, бо ў іх моцна біўся пульс сьвежай навуковай думкі, у іх раздаваліся бадзёрыя і радасныя галасы працоўнай

моладзі, якая Кастрычнікавай Рэвалюцыяй непасрэдна ад сахі і варштату прызвана была ў муры Вышэйшай Навучальнай Установы.

Радасць творчасці, творчы ўздым прымушалі мірыцца з рознымі недахопамі, а такіх недахопаў было на першых парах ня мала. Ня было, напрыклад, у першы год існавання этнолага-лінгвістычнага аддзялення (1921-1925 акад. годзе) нават сталага раскладу лекцый: большасць прафесуры становілі сабой асобы, якія прыяжджалі з Масквы, Смаленску; на долю працаўнікоў, стала жывых у Менску, выпадала замашчаць свабодныя гадзіны, якія ўтвараліся пры адсутнасці каго-небудзь з прыезджых. З гэтай прычыны нагрузка мясцовых працаўнікоў была не раўнамерная: бывалі тыдні, калі амаль кожны дзень приходзілася весці заняткі звыш нормы.

Ня было далей навуковага абсталявання кафедр. Памятаецца, як у 1922 г. быў адчынены кабінэт беларускай мовы і літаратуры. З Дзяржаўнай бібліятэкі былі адабраны непатрэбныя ёй дублетныя экзэмпляры, якія склалі сабой каля 100 назваў; усе кніжкі памясціліся на 2-х невялічкіх паліцах, і гэтыя паліцы прадстаўлялі сабой увесь фонд „кабінэта“. Ня было канца розным вастротам і кпінам скептыкаў: „вось дык кабінэт, адразу можна забраць увесь у партфэль“—чуліся часам насмешлівыя галасы некаторых студэнтаў. Але былі сярод іх і оптымісты, якія лічылі, што і маленькі кніжны фонд прадстаўляў сабой ужо пачатак сур'ёзнай справы навуковага абсталявання кафедры. Жыццё паказала, што былі правы оптымісты: зараз кабінэт мае каля 2.000 назваў, ім набыта нават шмат каштоўных выданняў, якія прадстаўляюць зараз бібліаграфічную рэдкасць, асабліва ў галіне мастацкага фольклёра.

Рэвалюцыйнае будаўніцтва перамагло скептыкаў і ва ўсіх іншых галінах жыцця.

Памятаецца, асаблівы скептыцызм выяўлялі некагорыя асобы ў адносінах да выкладання ва Універсітэце на беларускай мове. Невялічкай жменцы беларускіх працаўнікоў (проф. У. М. ІГНАТОЎСКИ, доц. Я.Ю. ЛЁСІК і пішучы гэтыя радкі) тут сапраўды прыходзілася быць піанэрамі зусім новай справы.

Белоруская мова, мова Францыска Скарыны, Васілія Цяпінскага, дзякуючы політыцы колонізацыі і русіфікацыі, у працягу 2-х стагоддзяў паступова зніжалася на ступень амаль што выключна народнай сялянскай мовы; яна лічылася „мужыцкай“ мовай. І толькі Кастрычнік, прынёсшы беларускаму народу разам з сацыяльным і нацыянальнае вызваленне, шырока расчыніў перад гэтай „мужыцкай“ мовай дзверы Вышэйшай Навучальнай Установы. Гаворачы словамі нашага народнага поэта Янкі КУПАЛЫ, можна сказаць, што сапраўды зараз:

Беларусь на куце
У хаце сваёй села—
Чарка мёду ў руцэ,
Паірае сьмела.

Але ў першыя гады існавання БДАУ моцна яшчэ давала сябе адчуваць улада традыцый; выкладанне на беларускай мове разглядалася некаторымі асобамі, як кур'ёз; імі ня мыслілася, як гэта можна выйшаю навуку ў вышэйшай установе выкладаць на „мужыцкай“ мове. У аўдыторыю часта приходзілі студэнты іншых аддзяленняў і нават іншых Факультэтаў толькі дзеля таго, каб паслухаць як гэта можна выкладаць навуку на беларуску. Але паступова лёд

скэптыцызму таяў. Вялікую ролю ў гэтым адыгралі наладжваўшыся на ініцыятыве Рэктара У. І. ПІЧЭТЫ ўрачыстыя пасяджэньні, якія пасьвячаліся паасобным беларускім поэтам і пісьменьнікам (Янка КУПАЛА, Якуб КОЛАС, М. БАГДАНОВІЧ і інш). На сходах рабіліся даклады аб творчасці пісьменьнікаў; звычайна на іх зьбіралася вагromністая маса слухачоў; заля ледзь магла ўмясьціць усіх жадаючых; даклады праходзілі з вялікім уздымам і мелі вялізарнае значэньне: яны будзілі цікавасьць да беларускасьці шырокіх колаў грамадзянства. Тамашы няверныя навочна бачылі, што і ў беларускай мове можна, рабіць навуковыя даклады ня горш чым у іншых мовах...

Цяпер скэптыцызм пераможаны. На Пэдфаку зараз 60% працоўных гадзін выкладаецца ў мове беларускай і 15%—у мове яўрэйскай; гэта яскравы выраз дасягненьняў, зробленых Пэдфакам у галіне здаровай нацыянальнай палітыкі, якую праводзіць Савецкая ўлада пад кіраўніцтвам Камуністычнай Партыі.

Так ва ўспамінах аб прошласьці Пэдфаку БДУ цьмяныя вобразы наступова перамагаюцца сьветлымі, бо ў самым жыцьці перамагалі творчыя будаўнічыя сілы.

Вось чаму ўсе працаўнікі БДУ сьвята 10-й гадавіны Кастрычніка сустракаюць з пачуцьцем падвойнай радасьці: гэта, па першас, агульная радасьць савецкіх грамадзян, якія сьвяткуюць перамогу рэвалюцыі, і, па-другое, гэта радасьць члена мясцовага калектыву, які расьце і сьпее пад сонцам Кастрычніка.
